

quod potentia ex se indifferens ad opposita, ad alteram partem determinetur, nisi quia vult; ergo necesse est, ut illa determinatio libera sit voluntaria per seipsam, loquendo de primo actu libero elicitive, ut nunc loquimur, nam si sit liber per denominationem a priori actu, erit etiam voluntarius per denominationem ab eodem, quia est eadem proportionalis ratio; tamen cum non possit in infinitum procedi, necessario sistendum est in aliquo actu, qui primo, et per se sit liber per immediatam emanationem a potentia libera, et hunc necesse est per se ipsum esse voluntarium, et in se includere necessariam determinationem potentiae ad hunc actum potius, quam ad oppositum, nam in huiusmodi potentia, quae se determinat ad suum actum, determinari ad operandum, et operari non sunt distincta, quia neque operatio potest intelligi sine determinatione, nec determinatio sine operatione, quia necessario esse debet actus secundus additus potentiae. Atque hinc obiter confirmatur ratio supra facta, sectione secunda, num. nono: ob quam sola potentia appetitiva potest esse formaliter libera, quia in sola illa potest actus esse per se ipsum voluntarius et determinatio libera includit essentialiter rationem voluntarii. Et ex hoc ipso principio sumenda est ratio, ob quam ad solam potentiam appetitivam potest pertinere munus, seu officium movendi alias potentias efficaciter quoad exercitium, de quo infra.

10. *Tertium dubium.* — Tertia quaestio, utrum e contrario ratio voluntarii sit etiam inseparabilis a ratione liberi. Sunt enim, qui dicant, quod licet voluntarium in communi abstrahendo a perfecto et imperfecto possit reperiri absque libero, non tamen voluntarium perfectum, ita ut ratio liberi sit veluti differentia specifica, et contrahens commune voluntarium ad rationem voluntarii perfecti. Quod sentit Almainus, citatus n. 2, et sequitur Conradus, 1, 2, q. 6, a. 2, et loquuntur proprie de libertate necessitati opposita. Et ratio eorum esse potuit, quia perfectum voluntarium esse debet ex sola et propria determinatione voluntatis, quae solum reperitur in determinatione libera, nam si sit necessaria, jam non est a voluntate, sed a natura: unde magis videtur esse ab extrinseco, quam ab intrinseco: defuit ergo ibi perfecta ratio voluntarii.

11. Dicendum tamen est liberum non esse de ratione voluntarii perfecti, posseque huiusmodi voluntarium sine libero reperiri. Exemplum est in amore beatifico circa Deum clare

visum, ille enim non est liber in propria significatione, qua nunc utimur, ut in superioribus tract. 1, disputat. 9, sect. 1, n. 7, contra Scotum probatum est: et similiter amor quo Deus se amat, et quo Pater et Filius produciunt Spiritum sanctum, est omnino necessarius absque controversia, alias Spiritus sanctus, ut etiam contra eundem Scotum arguebam, lib. 6, de Trinitat., cap. 4, non necessario esset; quis autem neget, aut beatos amare Deum perfecte voluntarie, aut (quod absurdius est) Deum amare se ipsum, et Patrem et Filium producere Spiritum sanctum ex voluntario perfecto. Ratione vero ostenditur, nam huiusmodi voluntarium quamvis non sit liberum, potest procedere ex ratione et cognitione perfecta; et ex perfecta voluntatis facultate operantis toto suo impetu et conatu juxta perfectissimam propensionem suam; ergo nihil ibi deest ad perfecte voluntarium. Antecedens constat facile ex exemplis adductis: consequentia vero patet, quia voluntarium est, quod est ex cognitione ab intrinseco; ergo quod est ex perfectissima cognitione, et maxime ab intrinseco, erit perfecte voluntarium. Confirmatur, quia, ut supra, sect. 2, n. 5, dixi, nec libertas dicit perfectionem, simpliciter respectu cuiusque objecti, nec necessitas dicit semper imperfectionem; sed voluntatis perfectio in hoc consistit, ut feratur in unum quodque objectum, modo illi debito pro qualitate illius, et juxta mensuram bonitatis et necessitatis ejus: ergo quando voluntas fertur in objectum necessario, eo quod excellentia objecti postulat illum modum tendendi, quae excellentia perfecte cognoscitur ab operante; tunc voluntas perfectissimo modo tendit, et alioqui fertur ex intrinseco impulsu: ergo nihil illi deest ad perfectissimum voluntarium. Neque enim refert, quod objiciebatur supra, in fine n. 10, determinationem illam voluntatis videri esse a natura, et non a voluntate: tum quia licet sit a natura radicaliter, tamen effective, et vitaliter est ab ipsa voluntate, unde non est ab extrinseco, sed ab intrinseco: tum etiam, quia illamet ratio naturae includitur in essentia ipsius voluntatis; est enim voluntas essentialiter natura quaedam: unde operari ex naturali impetu ipsius voluntatis, non excludit quin operatio talis sit omnino ex voluntate, atque adeo perfecte voluntaria.

12. *Quartum dubium.* — Quarta quaestio plane de modo loquendi est, utrum actus perfecte voluntarius, etiamsi sit simpliciter necessarius, dicendus sit liber, nam Scotus citatus,

et alii contendunt ita esse appellandum, in quo favent modo loquendi haereticorum huius temporis, et ideo cavendum est hoc locutionis genus, quamvis in re non possit esse differentia, dummodo constet libertatem, quae tali actui tribuitur, non esse illam, quae necessaria est ad merendum, et ad peccandum, ita ut peccatum tribuatur ad culpam operanti. Atque hoc modo est certissimum actum illum non esse liberum ea libertate, quae proprie necessaria est ad liberum arbitrium. Unde philosophi, qui dixerunt Deum operari ex necessitate naturae, non negabant illum operari per intellectum et voluntatem, et consequenter perfecte voluntarie: negabant tamen eum esse liberi arbitrii, quam tamen libertatem fides catholica illi attribuit: haec ergo libertas propria non est in praedicto actu necessaria.

13. *Primus gradus liberi, seu libertatis.* — Ut vero hoc plenius explicetur, et intelligantur varia loca Sanctorum supra in hac, et superiori sectione insinuata, notandum est *liberum* ex primæva impositione significare id quod est sui juris, et alteri non est subjectum: unde videtur directe excludere relationem servitutis: unde in l. Libertas, ff. de Statu hominum, dicitur, *libertas est facultas ejus quod cuique facere libet, nisi quod ei, et lege prohibitum est.* Atque ita vulgari sermone homo ingenus dicitur liber, atque hinc translata est hæc vox ad significandam libertatem voluntatis nostrae: in qua varii gradus considerari possunt, dicitur enim voluntas nostra libera a coactione, nam coactio est magna quaedam servitus, et ideo carentia illius, libertas dici potest, et in hoc sensu operatio perfecte voluntaria, quantumvis necessaria, potest dici libera, quia nihil coactionis habet, et in hoc sensu est vera propositio Augustini, *voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda est*, si intelligatur de actu, nam de ipsa potentia res esset facilius.

14. *Secundus gradus.* — Secundus gradus est, in quo excluditur, non tantum coactio, sed etiam necessitas simpliciter, et hæc est perfectior libertas, cum majorem subjectionem excludat, et hoc sensu nos loquimur de libertate juxta usum magis receptum. Sic etiam loquitur sæpe Augustinus, et videre licet, lib. de Perfectione justitiæ, respons. 9, et in eodem sensu (ut opinor) 1 Retractat., cap. 15, *voluntatem esse motum animi cogente nullo*, nam ibi *cogere* sumit pro eodem, quod est necessitatem imponere, ut constat ex contextu, qui modus loquendi est frequens apud Patres, ut

patet ex Cyrillo, catech. 4, et Irenæo, cap. 71, Bernardo, de lib. Arb.

15. *Tertius gradus.* — Tertius gradus excludit non tantum coactionem et necessitatem absolutam, sed etiam necessitatem infirmitatis (ut sic dicam), et inductionis, seu pravæ consuetudinis, quae libertas est perfectior, et dicitur fuisse in statu innocentiae, in quo voluntas erat libera a captivitate corporis mortalis, et a fomite, quo inducitur ad peccandum, et hanc voco infirmitatem humanæ naturæ: atque hoc sensu dicitur homo peccando amisisse libertatem, et incurrisse necessitatem peccandi, non quia in aliquo actu simpliciter necessitetur, sed quia absolute non potest vitare omnia peccata mortalia sine Dei gratia, venialia autem, neque per gratiam, quae ordinarie datur, seclusis privilegiis. Atque hoc sensu videtur loqui Concilium Carthaginense, cum ad Innocentium scribit, nostrum liberum arbitrium per gratiam Dei vere fieri liberum, dum a carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur. Et in eodem sensu intelligendus est Augustinus ubicumque de hac materia loquitur, et præsertim in illo libro de Perfect. justitiæ, respon. 9, ubi sic ait: *Victa vitio, in quo cecidit voluntarie, caruit libertate naturæ*, scilicet hac perfectissima libertate, et sic dicitur ibidem necessitatem peccandi per peccatum inductam, non excludere quin homo sua libertate peccet. Et eodem modo intelligendus est Bernardus, serm. 81, in Cantic., nec multum differt, quod dicit D. Thomas, quaest. 6, de Malo, art. unico, ad 23, scilicet hominem peccando liberum arbitrium perdidisse, quantum ad libertatem a miseria, et ad 24, dicit quod consuetudo peccandi facit necessitatem non simpliciter, sed in repentinis.

16. *Quartus gradus.* — Quartus gradus adungi potest, quod *libertas* dicat non tantum carentiam necessitatis simpliciter, sed etiam obligationis; sic 1, ad Corinth. 7: *Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis.* Et hinc etiam quando lex est imposita, quanto est suavior, et magis in amore, quam in timore fundatur, eo magis dicitur lex libertatis, et contraria lex servitutis, de quo vide Irenæum, 2, contr. Hæret., cap. 29, et Augustinum, toto lib. de Spiritu et Littera.

17. *Quintum dubium.* — Quinta quaestio, in actu, qui simul est voluntarius et liber, quid sit, vel quid addat esse liberum. Quidam enim existimant esse aliquid reale intrinsecum ipsi actui, quod potest fieri verisimile: primo, quia hoc esse liberum est magna perfectio actus,

nam ratione illius est dignus laude, vel capax meriti, si bonus sit, et e contrario dignus poena, si malus. Secundo, quia in hoc *esse libero* fundatur totum esse morale, quod est aliquid reale in actibus. Tertio, quia si *esse voluntarium*, est aliquid reale in actu, cur non *esse liberum*, cum non sit minus perfectum.

18. Dicendum vero est actum esse liberum, præter voluntarium perfectum, solum addere habitudinem, seu denominationem a potentia elicente actum, et habente potestatem ad suspendendum illum, seu eliciendum oppositum. Hæc opinio tribui solet Scoto, in 2, d. 40, et Durando, d. 30. Sed in his locis nihil dicunt hi auctores; Durandus vero, in 2, d. 38, favet huic sententiæ, quatenus dicit, *esse morale* nihil addere supra ipsum actum in esse naturæ præter denominationem a potentia. Ratio vero fundamentalis est, quia ex hoc præcise quod concipiatur actus perfecte voluntarius, et a potentia, quæ ita operatur, ut sit in facultate ejus non operari, intelligitur actus liber;posito autem quocumque alio modo, seu entitate intrinseca, et præcisa hac beatitudine, seu denominatione, non intelligitur actus liber; ergo superfluum est fingere hujusmodi modum, seu entitatem.

19. Hæc autem ratio duobus modis potest explicari et confirmari. Prior est, quia in potentia libera in actu primo duplex potestas intelligitur, prior ad eliciendum actum, posterior ad retinendum illum, quatenus ergo elicit actum, utitur priori potestate, et ille influxus præcise consideratus sufficit ad voluntarium, quia hoc ipso est actus a principio intrinseco cum cognitione; at vero ex vi illius influxus præcise non intelligitur actus liber, nisi intelligatur facultate operante, altera potestas, per quam, ut sic nihil influit in actum, quia non est potestas agendi, sed potius non agendi; ergo actus non consummatur in *esse liberi* per positivum influxum potentiae, sed per denominationem a potentia quatenus potest non agere: ergo non constituitur per aliquod intrinsecum additum actui supra rationem voluntarii.

20. Secundus modus explicandi ratione, est distinguendo ea, quæ in actu possunt considerari. Primum est entitas ipsius actus, ut est qualitas quædam, et in eo, ut sic, non intelligitur ratio liberi: quia hæc ratio intrinsece includit dimanationem activam a potentia, sine qua neque intelligi potest libertas, quia hæc non potest primo consistere in recipiendo, sed in actione; nisi quis fortasse dicat actum ex vi suæ entitatis intrinsecæ, postulare talem mo-

dum dimanationis cum libertate. Et hac ratione ex vi suæ entitatis intrinsece dici posset liberum: quod ita declaratur, quia talis actus necessario includit hanc reflexionem, quia per illum vult potentia, quæ de se est indifferens determinari ad hanc partem potius quam ad aliam, quod non convenit actui necessario, atque in hoc sensu vere dicitur libertas includi in ipsa entitate. Sed quamvis hæc responsio videatur apparens, et subtilis, tamen re vera non est necessaria, nec facilis intellectu: quia quando potentia de se indifferens in actu primo determinatur ad unum objectum tantum elicit simplicem appetitionem illius objecti, et hoc ipso determinat suam indifferenciam ad illud objectum, et illum actum: sed hoc totum fit per actum ipsum, ut voluntarium supposita indifferencia potentiae: ergo superfluum est fingere alium modum entitatis, seu reflexionis. Ac præterea totum hoc non sufficit sine modo dimanationis, seu dependentiæ actus a potentia.

21. *Cum actus idem transit de libero in necessarium, oportet ut ejus dependentia varietur.*—Secundo ergo considerari potest in actu libero actualis dependentia ipsius qualitatis a potentia vitali, et posset quis dicere hanc dependentiam esse talem in actu libero, ut non possit esse ejusdem rationis in actu necessario, atque ita illam esse quid intrinsecum actui a quo denominatur libera. Sed circa hoc considerandum est actum, qui ex natura sua postulat fieri libere, interdum fieri posse necessario Deo necessitante potentiam, et tunc verum mihi videtur necessarium esse mutare dependentiam, quam actus ex natura sua haberet ex sua potentia, et sub illa libere fieret, quia intelligi non potest actum ex se liberum fieri necessario, nisi facta aliqua mutatione, vel in ipso actu, vel in dependentia actus a potentia. Sed hic non fit mutatio in actu, ut supponimus, neque in aliqua alia re, quia sine mutatione intellectus, vel alterius potentiae potest Deus necessitatem inferre voluntati: ergo necesse est mutationem fieri in dependentia ipsa.

22. Quod aliter confirmatur, nam si Deus nunc concurrat cum libera voluntate servata libertate ejus, et postea stante eodem objecto infert illi necessitatem ad eundem actum, necesse est, ut aliter concurrat: quomodo enim potentia extraheretur a suo connaturali modo operandi, nisi Deus aliter in illam, vel cum illa efficeret? necesse est ergo, quod concursus Dei sit distinctus: ergo et concursus ipsius voluntatis, variata enim actione respectu cau-

sæ primæ, necesse est etiam variari respectu causæ secundæ, quia est una, et indivisibilis actio: dependentia ergo actus liberi respectu necessitatis ab extrinseco provenientis est aliquid intrinsecum actui distinctum a concursu necessitante, nihilominus tamen illa dependentia non denominaret actum liberum nisi cum denominatione et habitudine ad potentiam habentem vim, et facultatem ad suspendendum talem influxum per se ipsam ab intrinseco: ergo esse liberam ultimo constituitur per hanc denominationem. Unde probabilissimum est, si actus liber fiat necessarius intrinsece, non esse necessarium mutare hanc dependentiam, sed solam diversam applicationem objecti, ut si quis diligat Deum libere per fidem, et immediate transeat ad visionem, poterit continuare eundem actum amoris necessario amando ab intrinseco, et tunc non oportet mutare, nec qualitatem, nec dependentiam ejus, quia hoc solo quod ratione diversæ cognitionis intelligatur voluntas impotens ad suspendendum actum, intelligitur actus esse necessarius, etiamsi fiat per eandem dependentiam: et idem intelligi poterit in actibus indeliberatis voluntatis, nam ex sola advertentia eorum sine mutatione physica facta in voluntate intelliguntur manere liberi, quia ex vi solius advertentiæ rationis voluntas fit potens ad tollendum actum: ergo sola dependentia sine habitudine ad potentiam potenter suspendere actum, non dat formalem esse liberum.

23. *Quid alii ulterius considerent in actu libero.*—Tertio præter hæc duo fingi posset in actu aliquis alius modus intrinsecus, a quo denominaretur liber. Tamen hoc multo majori ratione rejiciendum est, quia neque explicari potest quid sit iste modus, neque quæ sit necessitas ponendi illum: ac denique quia semper illo posito urget illa ratio quod solus ille sine habitudine ad facultatem habentem virtutem ad suspendendum illum actum, non constitueret esse actum liberum: hæc autem habitudo adjuncta rationi voluntarii perfecti statim constituet liberum sine illo modo: ergo ille superfluus est. Quod tandem confirmatur, quia stante eodem voluntario, atque eodem influxu positivo voluntatis, potest augeri, vel minui liberum mutatis causis extrinsecis, ut sunt passio, vel advertentia rationis, quia ratione illarum intelligitur esse in voluntate major, vel minor potentia ad suspendendum actum: ergo signum est rationem liberi consummari in hac habitudine, seu denominatione ab hac potestate.

24. *Instantiæ nonnullæ contra nunc dicta remonentur.*—Neque obstat quod libertas dicat perfectionem, nam dicit illam si physice loquamur, tum in ipso actu primo, nam facultas illa ad agendum, et non agendum est magna perfectio: tum etiam in ipso actu secundo, quatenus natura sua aptus est ita fieri a tali potentia: hoc autem non addit perfectionem physicam, sed moralem, ad quam sufficit denominatio ab ipsa potentia prout a nobis explicata est. Atque eadem ratione sufficit hoc *esse liberum*, ut sit fundamentum ipsius *esse moralis*, de quo dicam suo loco. Neque est eadem ratio de voluntario, ut facile constat ex dictis, nam voluntarium, ut sic perficitur, et consummatur in positivo influxu, et appetitu voluntatis, et ideo intrinsece continetur in ipsomet actu: liberum autem ultra hoc addit habitudinem ad eundem appetitum, quatenus potest suspendere actum suum, a quo, ut sic, nihil positivum, aut intrinsecum recipit. Ex quo recte confirmatur supra dictum, scilicet *esse liberum* non esse intrinsecam rationem voluntarii, sed considerationem superadditam, sine qua potest voluntarium reperiri. Colligitur etiam hinc hoc *esse liberum* nihil repugnare cum perfectione voluntarii, neque illud, per se loquendo, minuere, ut quidam existimaverunt, quia nec minuit illud ex parte intellectus, nam potius ad actualem libertatem requiritur perfecta cognitio intellectus: neque etiam ex parte voluntatis, quia stante libertate potest suo toto conatu, et affectu tendere in objectum, et in hoc consistit perfectio voluntarii ex parte voluntatis. Nec refert quod voluntarium consistit in determinatione ad unum, liberum vero in indifferencia ad utrumque, quo videntur conditiones repugnantes: non tamen sunt, quia libertas actualis, seu exercita etiam requirit determinationem ad alteram partem in ipso actu secundo, indifferenciam vero in actu primo seu facultate, ad quam dicitur habitudinem.

25. *Ad fundamentum in numero tertio et sequentibus.*—Ad fundamenta adducta in contrarium, a num. 3, quod attinet ad omnia testimonia dicemus duo. Primum in omnibus illis sermonem esse de homine viatore, in quo voluntarium perfectum, et liberum se semper comitantur in omni actu, et hinc fit, ut indifferenter vocentur actionem liberam voluntariam, et e contrario: quod etiam attigimus, lib. 6, de Trinit., cap. 3, et eadem ratione D. Thomas, 1, 2, quæst. 6, voluntarium perfectum explicuit per potestatem operandi, et non operandi,

loquitur enim de homine quatenus per actus suos in beatitudinem tendit. Secundum est *voluntarium perfectum et liberum* ex eadem radice oriri, scilicet, ex perfecta cognitione intellectuali, ex quo fit, ut nunquam subjecto separentur, omne enim agens liberum potest perfecte voluntarie operari, et e converso, et hac de causa unum pro alio frequenter usurpatur. Ad rationem autem ibi tactam in n. 5, solutio etiam est facilis: nam perfectio libertatis licet conjuncta sit cum perfectione voluntarii modo nuper exposito, tamen formaliter non sunt omnino idem, ut dictum est.

SECTIO IV.

Quotplex sit voluntarium?

1. *Prima divisio voluntarii.* — *Secunda divisio.* — Diximus an, et quid sit *voluntarium*, consequens est, ut explicemus aliquas divisiones ex quibus nonnullæ sunt clariore, quæ ex dictis colligi possunt. Primo enim dividi potest *voluntarium* in illud quod objective tantum, seu concomitanter se habet, et in *voluntarium* active, seu causaliter, de quo dictum est, sect. 1. Secundo posterius *voluntarium* subdividitur in *voluntarium imperatum*, seu quod est tale per denominationem ab alio actu, et *elicatum*, quod per seipsum est intrinsece voluntarium per denominationem intrinsecam, quod etiam explicatum est supra.

2. *Tertia divisio.* — Tertia divisio est in *perfectum* et in *imperfectum*, quam attigit D. Thomas, 1, 2, quæst. 6, art. 2, de qua plura, sect. ultima hujus disput. Nunc circa *voluntarium imperfectum* (nam *perfectum* jam satis explicatum est), solum adverte non satis explicari per ordinem ad appetitum, seu cognitionem sensitivam, nam etiam in voluntate potest esse *voluntarium imperfectum*, ut constat ex motibus primo primis, qui ex imperfecta advertentia rationis procedunt: Illud ergo erit *voluntarium imperfectum*, quod procedit ex imperfecta cognitione objecti non satis judicando, et considerando ratione boni et mali, quæ in ipso sunt. Unde fit, ut in hoc *imperfecto voluntario* possit esse magna latitudo, qualis esse potest in advertentia imperfecta, tamen in ea divisione communiter sumitur, ut excludit a *voluntario* perfectum usum rationis, qui ad libertatem sufficiat, juxta capacitatem objecti, quomodo facile explicatur hoc membrum per privationem alterius membri.

3. *Quarta divisio.* — Quarto dividi potest *voluntarium in se, et in alio*, quæ divisio confundi solet cum alia divisione *voluntarii in directum et indirectum*: sed nos illas distinguimus claritatis gratia: quod videtur fecisse D. Thomas, 1 part., quæst. 77, art. 7, et q. 3, de Malo, art. 1, ubi *voluntarium in alio* vocat *voluntarium implicitum et virtuale*: *Voluntarium* ergo *in se* satis clarum est, tunc enim aliquid dicitur *in se voluntarium*, quando in se est volitum, ita ut voluntas immediate ver-setur circa illud, vel per actum proprium, si sit *voluntarium directum*, vel per carentiam actus, si sit *indirectum*, ut dicam.

4. *Exponitur secundum membrum prædictæ divisionis.* — Circa *voluntarium in alio*, est imprimis advertendum interdum vocari *voluntatem interpretativam*, quæ præsumitur futura fuisse in aliquo si advertisset, aut si rem cognovisset, ut quando per epicheiam fit aliquid contra tenorem legis, dicitur actus ille interpretative voluntarius legislatori, quia si hic et nunc cognovisset circumstantias talis actus, voluisset illum fieri, sed si quis recte consideret, hoc non est propter *voluntarium*, nam si quis omnino ignorans casu occidisset inimicum, ita tamen esset dispositus, quod si sciret esse inimicum facilius occideret, non propterea actio illa censetur illi voluntaria, quin potius Aristoteles vocavit illam *non voluntariam*, et dici etiam potest *non involuntaria*. Unde hæc interpretatio potius deservit, ut actio censeatur non esse contra voluntatem alterius, verbi gratia, superioris, quam ut censeatur esse ab ejus voluntate, et ideo dico non esse voluntariam illi, neque involuntariam quod est observandum adferendum iudicium in rebus moralibus, quæ pendeant ex voluntate alterius, et interdum dici solet sufficere in eis voluntatem interpretativam. Sed oportet distinctione uti, nam si ad honestatem actum sufficit, quod non sit alteri involuntarius, verbi gratia, quod non sit prohibitus a superiore, tunc satis erit voluntas interpretativa, si revera, moraliter loquendo, talis sit: si autem necessaria est positiva voluntas, seu positivus influxus alterius procedens ex voluntate ejus, tunc satis non erit interpretativa voluntas prædicto modo explicata, quia revera nulla est, ut dixi, ut in materia de confessione, si ad valorem actus necessaria est jurisdictio a superiore collata, non sufficit prædicta interpretatio, sed necesse est, ut aliquo modo constet de superioris voluntate. Quocirca hoc *voluntarium interpretativum* non est, de quo in præsentia agimus, quia

voluntarium in alio, non solum non est involuntarium, sed est vere, ac positive voluntarium, non quidem per actum, qui immediate ad ipsum terminetur, in hoc enim distinguitur a *voluntario in se*, sed per actum, qui terminatur immediate ad illud, in quo virtualiter, seu moraliter contineri censetur id quod dicitur *voluntarium in alio*, ut cum quis vult comedere cibum suæ saluti contrarium, ægritudo inde contracta dicitur voluntaria non in se, sed in alio, id est, in appetitu cibi.

5. *Primum dubium circa proxime dicta de voluntario in alio, quid exigat ex parte intellectus.* — Circa hoc autem *voluntarium* duo inquiri possunt, primum, quid ex parte intellectus sit ad illud necessarium. In quo breviter dicendum requiri ut aliquo modo sit cognitum, quia sicut nihil est volitum, quin præcognitum, ita nihil est voluntarium quin aliquo modo cadat sub cognitione operantis. Sed hoc dupliciter potest accidere primo quod sit directe prævisum: secundo, quod sit in potestate operantis illud præcogitare, et animadvertere, ac quod ex negligentia hoc facere omiserit: et uterque modus satis est ad hujusmodi *voluntarium*, ut ex D. Thoma colligitur, 1, 2, quæst. 73, art. 8, et quidem in primo modo cognitionis nulla est difficultas, in secundo vero est maxima, quam attingemus in disput. 4, agentes de ignorantia.

6. *Secundum dubium quid exigat ex parte voluntatis, ut a quibusdam resolvitur.* — Secundo dubitatur in hoc puncto, quid requiratur ad hujusmodi *voluntarium* ex parte voluntatis: cum enim in hujusmodi voluntario duo sint objecta, quorum unum ex alio sequitur, et ideo dicitur *voluntarium in illo*: videri potest ad hujusmodi *voluntarium* satis esse, quod illa duo objecta sint inter se connexa, et quod connexio sit aliquo modo prævisa ut volito uno objecto censeatur volitum aliud, quod ex illo sequitur, nam si hoc non sufficit ad hujusmodi voluntarium, sequitur culpam peccatoris esse Deo voluntariam hoc ipso, quod vult dare illi concursum suum prævidens infallibiliter peccatum futurum. Sequitur etiam mortem innocentis esse voluntarium militibus comburentibus domum, hoc solo quod voluntarie efficiunt combustionem, ex qua vident futuram esse mortem innocentis.

7. Propter hæc dici solet præter connexionem rerum, et scientiam ex parte intellectus necessariam esse obligationem vitandi unum, ne sequatur aliud, sine qua nullum erit *voluntarium in alio*, atque ita in dictis exemplis illa

non sunt voluntaria ex defectu hujus obligationis. Aliis vero hoc non placet, quia præceptum cum sit extrinsecum, nihil videtur posse conferre ad *voluntarium*: quod esse debet ab intrinseco, sed solum ad hoc est necessarium præceptum: ut id quod alioqui voluntarium est imputetur, vel non imputetur ad culpam: actus enim non ideo est voluntarius quia est malus, vel contra præceptum, sed potius e contrario, ut actus sit malus, et contra præceptum proprie prærequirit, ut sit voluntarius: ergo præceptum non causat voluntarium, sed supponit.

8. *Decisio auctoris per distinctionem.* — Mihi tamen in hac re distinctione utendum videtur; duobus enim modis accidere potest, ut posita actione in se voluntaria aliquid sequatur. Primo quod sequatur per se ex vi meæ actionis præcise sumptæ. Secundo quod non sequatur per se, neque ex vi illius tantum, sed ex aliis adjunctis: ita tamen, ut hic et nunc infallibiliter sequatur, et sequendum prævideatur. Exemplum vulgare est, si quis videat alium peccatum eo quod ipse dat eleemosynam, vel aliquid simile operatur. Primo ergo quando effectus est prioris rationis, ut censeatur voluntarius in alio, sufficit ex parte voluntatis, quod prior actus sit voluntarius directe, et in se nulla habita ratione præcepti. Ita sumo ex D. Thoma, 1, 2, q. 37, a. 8, ubi rationem indicat, quia talis effectus per se censetur constituere unum, et ad eandem speciem pertinere cum sua causa. Et hoc sensu habet verum, quod dici solet, qui vult antecedens, vel etiam consequens sufficienti cognitione supposita. Unde in hujusmodi voluntario præceptum solum ad hoc conferre potest, ut illud voluntarium sit turpe, vel honestum, nam si effectus, verbi gratia, prohibitus sit, necesse est, ut sit etiam prohibita causa, ex qua per se, et ex præcisa virtute illius sequitur talis effectus, nam cum hæc duo sint inseparabilia physice, multo magis erunt moraliter.

9. Secundo addendum est, quando affectus sequitur tantum posteriori modo, ut censeatur voluntarius in alio, necessariam esse obligationem vitandi unum ne sequatur aliud, ut in simili dicemus explicando sequentem divisionem, et hoc confirmant adducta exempla: et ratio est, quia ut aliquid sit voluntarium, prout nunc de illo agimus, necessarium in primis est, ut sit volitum, et deinde ut sit aliquo modo a voluntate: nihil autem hic invenitur secluso præcepto. Primum patet, quia aliud est esse permissum, aliud esse volitum,